

ÖĞRENME SERÜVENİNİN İZLENMESİNDE ÜRÜN SEÇKİ DOSYALARININ (PORTFOLÍO) KULLANIMI

Sevilay KİLMEN*

ÖZET

Yapılandırmacı yaklaşımı yansıtan yeni ilköğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin olarak çeşitli değişiklikler yapılmış, performans değerlendirme, akran değerlendirme, ürün seçki dosyası gibi değerlendirme yöntemlerinin uygulanma zorunluluğu getirilmiştir. Yeni programın işleyişine ilişkin yapılan araştırmalarda öğretmenlerin yenilenen ilköğretim programının öngördüğü değerlendirme yaklaşımları hakkında bilgileri olmadığı ve verilen hizmet içi eğitimin de yeterli olmadığı saptanmıştır. Bu araştırma, öğretmenlere ve araştırmacılara, yenilenen programda yerini alan ürün seçki dosyası (portfolio) kullanımına ilişkin bilgi sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ürün seçki dosyalarının kullanım amaçları, eğitim ve öğretim uygulamalarındaki yeri, öğrencilere ve öğretmenlere sağladığı yararlar, üstün yönleri ve sınırlılıkları ele alınarak, ilgili literatür çerçevesinde incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Ürün seçki dosyası, performans değerlendirme.

ABSTRACT

The changes about measurement and evaluation of revised primary school education curriculum that reflected constructiv approach are quite new for teachers. In the research literature about revised primary school education curriculum according to the process, it has been found out that teachers do not know anything about the alternative assessment approaches and the provided in-service training is not adequate. The aim of this article is to provide information to teachers and researchers about portfolio assessment. In this article, the aims of portfolio assessment, the significance of it in education, the steps and advantages of portfolio have been studied in the light of related literature review.

Key Words:, Portfolio, performance assessment

---

* Arş. Gör. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı e-mail: kaplansevilay@yahoo.com

1. GİRİŞ

Öğrenme ve değerlendirme eğitimin farklı iki parçası olarak görülse de, her ikisi de birbiriyle bütünlüktedir. Ölçme ve değerlendirme, öğrenmelerin, öğretmenin ve eğitim-öğretim sürecinin öğrencilere, neyi, ne kadar kazandırdığı hakkında bilgiler veren, bu süreci betimleyen ve geliştiren kalite kontrol aşamasıdır. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme eğitim-öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Dünyada, son yıllarda eğitimde reform hareketleri başlamış ve Türkiye’de bu yenilenme hareketlerinden etkilenmiştir. İlköğretim programları yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde yeniden ele alınmış ve değişiklikler yapılmıştır. Yenilenen ilköğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna göre, programda sadece ürün değil, öğrencilerin öğrenme süreçlerinin de değerlendirilmesi istenmektedir. Program, her öğrencinin kendini farklı yansıtabileceği düşüncesiyle değişik değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanmayı önermektedir. Bu amaçla değerlendirmede, öğretmenlerin halen kullandıkları klasik ölçme araçları (çoktan seçmeli, doğru–yanlış, eşleştirmeli testler, yazılı yoklamalar vb.) yanında, süreci değerlendirmek için, performans değerlendirmesini, öğrenci ürün dosyası hazırlanmasını, öğrencilerin duyuşsal izlenimlerini izlemeyi, derse yönelik tutum ve kendilerine güvenleri hakkında bilgi edinmek için ölçekler (gözlem, görüşme vb.) kullanılmasını da öngörmektedir (MEB, 2005, 24-25). Fakat yeni programın işleyişine ilişkin yapılan araştırmalarda öğretmenlerin yenilenen ilköğretim programının öngördüğü değerlendirme yaklaşımları hakkında bilgileri olmadığı, verilen hizmet içi eğitimin de yeterli olmadığı saptanmıştır (Aydın, 2005; Gözütok ve diğerleri, 2005; Merter, 2005; Sever, 2005; Yaşar ve diğerleri, 2005). Bu araştırma, öğretmenlere ve araştırmacılara, yenilenen programda yerini alan ürün seçki dosyası (portfolio) kullanımına ilişkin bilgi sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ürün seçki dosyalarının kullanım amaçları, eğitim ve öğretim uygulamalarındaki yeri, öğrencilere ve öğretmenlere sağladığı yararlar, üstün yönleri ve sınırlılıkları ele alınarak, ilgili literatür çerçevesinde incelenmiştir.

2. ÜRÜN SEÇKİ DOSYALARI (PORTFOLIO)

İngilizce’deki “portfolio” sözcüğü, daha çok sanatçıların kendi tarzlarını ve anlayışlarını göstermek için tasarlanmış, sanatçının çalışmalarını içeren bir derleme olarak kullanılmaktaydı. Eğitimde kullanılan ürün seçki dosyasının amacı, “sanatçı portfolyosu”yla aynıdır (Airasian, 1994, 263). Ülkemizde “portfolio” sözcüğünün, farklı yazarlar tarafından, portfolyo, ürün dosyası, portföy, tümel değerlendirme, ürün

seçki dosyası gibi farklı kullanımları vardır. Yazar tarafından “portfolio”yu ifade etmek için “ürün seçki dosyası” kullanılmıştır.

Popham (2000, 299)’a göre ürün seçki dosyası, öğrencinin başarı ve beceri gelişimini gösteren çalışmalarının sistematik derlemesidir. Bu süreç öğrenci çalışmalarını bir dosyada toplamaktan çok, bazı eğitim amaçları doğrultusundaki gelişimi göstermeye yarayan kasıtlı olarak seçilmiş çalışma örneklerini içermektedir (Airasian, 1994, 263; Paulson, Paulson ve Mayer, 1991, 61). Ürün seçki dosyaları, öğrencilerin birer bağımsız öğrenen olmalarını sağlayan, tanımlayıcı değerlendirme araçlarıdır (Barootchi ve Keshavarz, 2002, 281). Yapılan bu tanımlamalardan yola çıkılarak ürün seçki dosyası şöyle tanımlanabilir: Belli bir zaman dilimi içerisinde, belli bir amaca yönelik olarak, öğrencinin gelişimini ve başarısını yansıtan çalışmaların en iyilerinin, öğrenci tarafından veya öğretmen-öğrenci işbirliği ile seçilmesi sonucu oluşmuş çalışma örneğidir.

3. ÜRÜN SEÇKİ DOSYASININ TÜRLERİ

Ürün seçki dosyalarının çeşitli türleri vardır. Öğretmen, amacına uygun portfolyo türünü saptayabilmeli ve uygulayabilmelidir. Haladyna (1997, 181), ürün seçki dosyası türlerini ve kullanımların aşağıdaki gibi özetlemektedir:

a) İdeal ürün seçki dosyası: Amaç, öğrencinin kendi gelişimini ve öğrenmelerinin yansımalarını görebilmesidir. Bu tür ürün seçki dosyaları öğrencilerin, birer etkili öğrenen ve çalışmalarının değerlendiricileri olmalarına yardımcı olmak için tasarlanır. Bu tür ürün seçki dosyalarının toplanması bir not için önkoşul olarak kabul edilebilir fakat ideal ürün seçki dosyaları not vermek için kullanılmazlar.

b) Vitrin tipi ürün seçki dosyası: Öğrenciye ait en iyi çalışmaları içerir. Öğrencinin kendi kendini yansıtması ve seçimini kendisi yapması temel alınır. Ölçme ve puanlama için uygun değildir. Çünkü standardize edilmemiştir ve kendini yansıtma bir not ölçütü değildir.

c) Belge tipi ürün seçki dosyası: Bu türdeki ürün seçki dosyaları, öğrencilerin kendisini yansıttığı gelişim kayıtlarıdır. Diğer türlere göre daha yapılandırılmış ürün seçki dosyalarıdır. Not verme ve değerlendirme için kullanışlı olmasa da, gelişimi gösteren ürün seçki dosyalarıdır. Nitel ve nicel veriler elde edilmesini sağlar. Bu nedenle, bu tür ürün seçki dosyalarında öğretmen yargıları değerlendirmenin önemli boyutunu oluşturmaktadır.

d) Değerlendirme tipi ürün seçki dosyaları: Öğretmen tarafından belirlenen ürünlerin standart koleksiyonudur. Öğrencinin kendi seçimlerini yapmasına izin verilip verilmemesi tartışmalı bir konudur. Çünkü, seçilmiş ürünlerin karşılaştırılabilmesi çok zordur. Ürün seçki

dosyalarının türleri içinde not vermede kullanılan ürün seçki dosyası, değerlendirme tipi olanıdır. Bu türdeki dosyaların değerlendirilmesinde, üst düzey beceriler için dereceleme ölçekleri, alt düzey beceriler için ise kontrol listeleri veya basit gözlemler gerekebilir.

e)Sınıf tipi ürün seçki dosyası: Her öğrenci için özetleyici yazılar, öğretmen yorumları ve öğrencilerin kazanımlara ulaşma derecelerine dair öğretmen notlarını içerir. Ürün seçki dosyalarının başarısına ilişkin, sınıfın durumunu özetlemede kullanılır.

Buradan anlaşılacağı gibi ürün seçki dosyalarının hepsi öğrenciye not vermek için kullanılmazlar. Ürün seçki dosyaları içinde not vermede kullanılanlar sadece değerlendirme tipi olanlardır. Öğretmenin değerlendirme yapma amacına en çok uyan ürün seçki dosyasının kullanılması gerekmektedir.

4. ÜRÜN SEÇKİ DOSYASININ ÖZELLİKLERİ

Wolf ve Siu-Runyan (1996) ve Wolf (1999)'a göre ürün seçki dosyalarının temelinde şu özellikler yatmaktadır:

- **Seçicidir:** Ürün seçki dosyaları öğrenci çalışmalarının rasgele bir karışımı değildir. Öğrencilere ait bilgiler, özel amaçlar doğrultusunda seçici bir şekilde toplanır. Bu amaçlar ürün seçki dosyalarını yaratan kişilere ve içeriğe göre değişebilir. Tüm ürün seçki dosyaları özel amaçlar doğrultusunda (bazen örtük amaçlar doğrultusunda) toplanır. Amaç öğrencinin öz değerlendirmesini geliştirmesini sağlamak, öğrenmeleri belgelendirmek, öğretime rehberlik etmek, velilere öğrencilerin gelişimi hakkında bilgi vermek veya yöneticilere okulda uygulanan eğitim programının etkililiği hakkında bilgi vermek olabilir. Bu amaçlar ürün seçki dosyasına şekil verir ve ürün seçki dosyasının odağını belirler.
- **Gelişim kayıtlarının ve öğrencinin çalışmalarının derlemesidir:** Bir ürün seçki dosyasının kalbi yazma çalışmaları, okuma defterleri, işbirliği gerektiren projeler, yaratıcı sanat çalışmaları gibi öğrenciye ait çalışmalardır. Bu çalışmaların yanında, öz değerlendirmeler ve gözlem kayıtları için öğretmen tarafından geliştirilen kontrol listeleri gibi öğrencinin gelişimini gösteren kayıtlar da çok değerlidir. Bu kayıtlar öğrenci çalışmalarının tamamlayıcısı değildir. Tutum ve motivasyon gibi öğrencinin çalışmasında görülemeyecek önemli özellikler hakkında bilgi edinmeyi sağlarlar.
- **Çeşitli bilgiler içerir:** Öğrenme alanı, içerik alanı ve iletişim çeşitlerini içeren bir karışımın içinden toplanmalıdır. Aksi takdirde, bireysel yetenek ve ilgiler açığa çıkarılamaz. Bu yöntem,

farklı bilgi kaynaklarını kullanarak daha eksiksiz bir tablo çizmek anlamına gelmektedir.

- **Zaman içindeki gelişimi gösterir:** Ürün seçki dosyalarının baskın özelliklerinden biri de zaman içinde öğrencinin gelişimini gösterebilmesidir. Ürün seçki dosyaları zaman içindeki gelişmeleri ses ve renkleriyle gösteren bir filmken, standart testler siyah beyaz fotoğraflar gibidir. Zaman içindeki gelişmeleri gözlemek, ürün kadar süreci de belgelendirmeye izin verir. Hem öğretmenin hem de öğrencinin, performanslarının gidişatını görmelerini mümkün kılar.
- **Düşünceleri aksettirir:** Bir ürün seçki dosyası düşünceleri yansıtıcı şekilde düzenlenmelidir. Bir öğrencinin yaptığı çalışmaları toplamak ve gözden geçirmek “çalışmanın öyküsü”nü inceleme fırsatını yaratır. Bu nerede olduğumuzun ve olmak istediğimiz noktanın değerlendirmesidir. Düşünceler, okuyucu olarak kendilerini yansıtan kitap kapağı düzenleme veya edebiyat konusunda bilgili bir düşünür gibi hikaye grafiği hazırlamak gibi biçimlerle de ele alınabilir. Tüm ürün seçki dosyaları, öğrencinin kendi çalışması hakkındaki düşüncelerinin yanı sıra, akranlarının da çalışma hakkındaki düşüncelerini içermelidir. Düşüncelerle ürün seçki dosyası bir “öğrenme serüveni”ne dönüşmüş olur. Düşünceler alınmadan bir ürün seçki dosyası, herhangi bir dosyadan belki biraz daha fazlası olabilir.
- **İşbirliktir:** Öğrenme sürecinde olduğu gibi, ürün seçki dosyalarını yapılandırmak da tek başına yaşanan bir süreç değildir. Diğer öğrencilerle, öğretmenlerle ve velilerle olan iletişim, ürün seçki dosyasını oluşturma sürecinde de yerini almalıdır. Düşüncelerin başkalarıyla tartışılması, çeşitli bakış açılarıyla düşünme yeteneğini derinleştirir.
- **Amacı öğrencinin bilgisini geliştirmesine yardımcı olmaktır:** Ürün seçki dosyaları farklı amaçlar için yapılandırılrsa da tüm ürün seçki dosyaları tek bir temel amaca hizmet eder: O da öğrencinin öğrenmesine yardımcı olmaktır. Öğrencinin kendi öğrenme amaçlarını geliştirmesi için kendini değerlendirmesine yardımcı olmak, öğrencinin gelişimi hakkında velileri bilgilendirmek, etkili kararlar almalarında öğretmenlere rehberlik etmek veya eğitim programının toplam kalitesi hakkında bilgi sağlamak, ürün seçki dosyasının kullanım amaçlarındandır. Ürün seçki dosyaları hangi amaçlar doğrultusunda kullanılırsa kullanılsın, öğrencinin öğrenmelerini geliştirmesi odak noktası olmalıdır. Aksi takdirde tüm çabalar yanlış bir sürece girmiş olur.

Ürün seçki dosyaları, öğrenilenleri ve başarıyı belgelendirir. Öğrenci ve öğretmen, dosyaya hangi çalışmalarının gireceğine beraber karar verir. Öğrenci, hangi işleri yapacağı ve hangi çalışmalarının dosyaya örnek olarak konulacağı konusunda söz hakkına sahipse, bu durum bireysel öğrenmeye ve gelişime uygun öğrenmeyi sağlayıcı etki yaratmaktadır. Çalışmalar, öğrencinin, değişik alanlardaki hedefler doğrultusunda, ne kadar geliştiğini gösterir (Kirk, 1997, akt: Çakan, 2005, 239-240).

Öğrencilerin sorumluluk alması yönüyle ürün seçki dosyaları geleneksel kağıt kalem testlerinden farklılaşmaktadır. Ürün seçki dosyaları öğrenmenin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu türden yapılan değerlendirmeler öğrencilere ve eğitimcilere, öğrencilerin bilgi ve becerilerini nasıl geliştirdiklerini ve daha da ilerleyebilmeleri için nelere ihtiyaç duyduklarını gösterir (Barootchi ve Keshavarz, 2002, 281).

Ürün seçki dosyaları öğrencilere, öğrenmeyi öğrenme fırsatı verecek şekilde geliştirilmelidir. Ürün seçki dosyaları, öğrenciye yapılmış bir şey değil öğrencilerin oluşturduğu bir şeydir. Öğrencinin kendi çalışmasının değerini bilmesi için somut bir yoldur. Bir ürün seçki dosyası farklı amaçlara hizmet etmeli ve bu amaçlar birbiri ile ters düşmemelidir. Öğrenci gelişimini gösteren bilgiler içermelidir (Poulson, Poulson ve Meyer, 1991, 62).

5. ÜRÜN SEÇKİ DOSYASI OLUŞTURMA SÜRECİ

Ürün seçki dosyaları çeşitli aşamalardan geçerek tasarlanmakta ve değerlendirilmektedir. Bu süreç içinde yapılması gerekenler aşağıda özetlenmektedir:

Ürün seçki dosyasının kullanım amacının belirlenmesi:

Ürün seçki dosyası üzerinde öğrencilerin düşünceleri sağlanmalıdır. Bu görevin gerekliliğinin anlaşılmasının bir yolu amaçların öğrenciler tarafından belirlenmesidir. Bu yol öğretme stratejilerinin bir parçası olarak da kullanılabilir. Ürün seçki dosyalarının eğitim-öğretim sürecinin değerlendirilmesinde çeşitli kullanım amaçları vardır. Çeşitli kaynaklara göre bu amaçlar aşağıdaki gibidir (Airasian, 1994, 264; Friedman Ben David ve diğerleri, 2001, 537; Haladyna, 1997, 186; Kubizyn ve Borich, 1996, 176; Wiggins, 1998, 190):

- Öğrencinin gelişiminin doğrudan gözlemlenmesi,
- Velilere, öğrenilenlerin bildirilmesi, öğrenci performansları için örnekler elde edilmesi ve velilerle iletişimin sağlanması,
- Özetleyici ve biçimlendirici değerlendirme yapılması,

- Başka değerlendirme yöntemleriyle değerlendirilmesi zor olan kişisel gelişim, düşünme yeteneği, kişisel gelişimin öz değerlendirmesi gibi öğrenme ürünlerinin değerlendirilmesi,
- Eğitim programında gelişmeye ihtiyaç olan alanların belirlenmesi,
- Öğrencinin kendisi tarafından seçilmiş en iyi ürünlerin sergilenmesi,
- Öğrencilerin ilgilerinin belirlenmesi,
- Öğrencilerin öz değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi,
- Öğrencilere not verilmesi,
- Öğrenme ürünlerinin geliştirilmesi,
- Öğrencilerin tipik performanslarını kaydederek, gelecek yıllar için öğretmenlere veri sağlanması ,
- Sınıfın durumunun belirlenmesi,
- Öğrenci çalışmalarının örneklerine dayanan değerlendirmelerin yapılması,
- Farklı uygulamaları yansıtan, sürekli değişim örnekleri olarak kullanılması.

Değerlendirme ölçütlerin belirlenmesi:

Airasian (1994, 245)'a göre performans ölçütü, bir performansı sergilerken, bireyin göstermesi gereken belirli davranışlar veya ürünün sahip olması gereken özelliklerdir. Performans ölçütlerinin belirlenmesinde önce değerlendirilecek olan ödevi ya da performansı bütünüyle tanımlanmalıdır. Sonra performans veya ürün ölçütlerinden önemli olanlar listelenmelidir. Öğrencinin, performansı gerçekleştirmesi sırasında gözlenebilmesi için bu ölçütler sınırlı tutulmalıdır. Bir grup öğretmen ile belirlenen ödevlerdeki önemli davranışların hangileri olduğu tartışılmalıdır. Performans ölçütleri, gözlenebilen öğrenci davranışları ya da ürün nitelikleri şeklinde ifade edilmelidir. Performans ölçütünün anlamını gölgeleyen 'doğru bir şekilde', 'uygun bir şekilde' gibi belirsiz kelimeler kullanılmamalıdır. Bu belirsiz ölçütlerin yorumlanması kişiden kişiye değişir.

Öğrenciyle işbirliği içerisinde çalışarak, ürün seçki dosyasında yer alan ürünlerin niteliği hakkında yargıda bulunulabilecek değerlendirme ölçütleri oluşturulmalıdır. Farklı öğrencilere ait ürün seçki dosyalarındaki ürünlerin çok çeşitli olması sebebiyle bu ölçütleri oluşturmak kolay değildir (Popham, 2000, 301).

Hangi ürünlerin ve kaç ürün örneğinin ürün seçki dosyasına konulacağına kararlaştırılması:

Ailenin ve öğrencinin planlamaya katılması, görevi/ödevi sahiplenme duygusunu arttırmaktadır. Dolayısıyla öğrenci ve veliler, ürün seçki dosyasına ne gireceği ile ilgili söz sahibi olmalıdırlar (Kubizyn ve Borich, 1996, 177).

Ürün seçki dosyasına girecek ürünler, dersin içeriğini yansıtacak nitelikte hazırlanmalıdır. Problem çözümleri, denemeler, ev ödevleri, sanat çalışmaları (iş eğitimi ve resim derslerinde yaratılan ürünler), öğrencilerin sunum performanslarına ait video kayıtları, sorulara verilen bireysel yanıtlar, raporlar, projeler, sınav kağıtları, küçük-kısa sınavlar, internet alıştırmaları, öğrencinin performansına ilişkin akran raporları, bir öğrenmenin nasıl meydana geldiği konusunda öğretmen ve öğrenci tarafından hemfikir olunan her şey ürün seçki dosyasına alınabilir (Fenwick ve Parsons, 1999, 2).

Dereceli puanlama anahtarının yapılandırılması:

Ürün seçki dosyasının içeriğindeki her bir kategori için belirlenen bilişsel öğrenmeler için önemli olduğu düşünülen temel nitelikler belirlenmelidir. Sonra, her bir nitelik için öğrencinin performans aralığı tanımlanmalıdır, diğer bir deyişle dereceli bir ölçek geliştirilmelidir.

Toplam ürün seçki dosyası puanlarının birleştirilmesi için bir yöntem geliştirilmesi:

Kubizyn ve Borich (1996, 184-185)'e göre öğrenciler her bir içerik kategorisinden puan alacaklardır. Bu nedenle bu puanların toplam puan olarak nasıl birleştirileceği tasarlanmalıdır. Bu kategorilere nasıl ağırlık verileceği düşünülmelidir. Öğrencilerden ve velilerden bu kategorilerden hangilerine daha çok ağırlık verilmesi gerektiği konusunda fikir alınabilir. Kategori puanlarının birleştirilmesinde aşağıdaki yollar izlenebilir:

- Ağırlıklar yüzdelik olarak ifade edilebilir (Örneğin; ilk taslağın % 20'si, ikinci taslağın % 30'u, final ürününün %50'si, toplam puanı oluşturacaktır).
- Her ürün için ortalama belirlenebilir. Bu ortalamalar daha sonra ağırlıklarla çarpılabilir.

Örnek:

Ürün	Ortalama	Ağırlık	Ortalama x Ağırlık
İlk taslak	3.5	0.2	0.7
İkinci taslak	4.25	0.3	1.3

Final	3.75	0.5	1.9
Toplam			3.9

Lojistiğin belirlenmesi:

Kubizyn ve Borich (1996, 186), ürün seçki dosyasındaki ürünlerin nereye kime ve ne zaman teslim edileceği konusunu şöyle açıklamaktadır:

- **Ürün seçki dosyası takvimi:** Veliler ve öğrenciler ürünlerin kesin teslim tarihini bilmek isteyeceklerdir. Bu, öğrencilerin, öğretilenlerle ürün seçki dosyasına girecek ürünler arasındaki bağlantıyı kurmalarına yardımcı olacaktır
- **Ürünler nasıl teslim edilecek ve geri dönecek?** Ürünlerin nasıl, ne zaman, ve nereye teslim edileceği önceden belirlenmelidir. Ürünler dönem başlangıcında mı teslim edilecek? Ürünler bir sepete mi toplanacak? Bir dosya veya bir klasörde mi saklanacak? Ne zaman teslim edilecek? Geç gelen ürünlere tolerans tanınacak mı? Öncelikle bu sorulara yanıt aranmalıdır.
- **Ürünler nerede saklanacak?** Final ürünlerin nerede saklanacağı belirlenmelidir. Evde mi saklanması gerektiği, öğrencilerin final toplantısı için kolayca ulaşabilecekleri bir yerde mi saklanması gerektiği, yoksa bir sonraki öğretime mi verilmesi gerektiği önceden kararlaştırılmalıdır.
- **Ürün seçki dosyasını başka kimler görecektir?** Öğretmenler, öğrenciler ve velilerin, ürün seçki dosyasındakileri görme hakkı vardır. Fakat, okul yönetiminin, diğer öğrencilerin, şimdiki ve gelecekteki öğretmenlerin bu ürün seçki dosyalarını görüp göremeyeceği öğrencilerle tartışılıp kararlaştırılmalıdır.
- **Final toplantısının planlanması.** Dönem veya yıl sonunda öğrencilerle –eğer mümkünse velilerle- final ürünleri ve öğrencilerin gelişimleri hakkında konuşmak için bir final toplantısı planlanmalıdır. Bu toplantıda, öğrencilere ürün seçki dosyasının kullanımına ilişkin bir kontrol listesi verilerek görüşleri alınabilir. Bu kontrol listesi öğretmenlere, ürün seçki dosyasını gözden geçirmede ve daha da zenginleştirerek yenilerini oluşturmada yardımcı olmaktadır.

6. ÜRÜN SEÇKİ DOSYASININ AVANTAJLARI

Airasian (1994, 268)'e göre, ürün seçki dosyaları, öğrenciyi değerlendirmenin bir parçası yapar. Öğrencideki ilerlemeler ve gelişmeler

hakkında, öğrencinin kendisine, velilere ve öğretmene bilgi verir. Veli toplantıları için öğrenci gelişimine ait somut örnekler sağlar. Eğitimdeki önemli performans aktiviteleri üzerine odaklanır. Programın işleyişinin değerlendirilmesine yardımcı olur. Öğrencinin durumunu tanımlamak için kullanılabilir özel ürünler sağlar. Öğrencilerin öğrenmeleri hakkında fikir ve kanıt toplamaya yarar.

Ürün seçki dosyaları otantik değerlendirmeler yapabilmek için fırsat vererek ve eğitimsel yeterliğe zemin hazırlayarak, öğrencilerin çalışma örneklerini toplamalarını ve yansıtma çalışmalarını gerektirir. Dikkatli toplandığında, ürün seçki dosyası eğitim ve değerlendirmenin kesiştiği nokta haline gelmektedir. Sadece eğitimi ya da sadece değerlendirmeyi değil, her ikisini de kapsamaktadır. Ürün seçki dosyaları geleneksel yöntemlerden oldukça farklı bir değerlendirme yöntemidir. Öğrenciyi risk alma, yaratıcı çözüm yolu üretme, kendi performansını değerlendirme gibi geniş bir bağlamda gözlemlene fırsatı verir (Poulson, Paulson ve Meyer, 1991, 63).

Ürün seçki dosyaları, geleneksel değerlendirme yöntemlerine göre öğrencilerin yeterliğinin gerçek ve zengin bir çerçevede sunulmasını sağlar. Öğrenciyi ve öğretmeni, anlamlı ürünler üzerine odaklanmaları için açıklama yapmaya zorlamaktadır. Ayrıca bu uygulamalar, uzun süreli projelerin değerlendirilmesini de sağlamaktadır. Ürün seçki dosyaları, öğrenciyi kendi çalışmasını gözden geçirmesine teşvik etmekte; sunum, katkılar ve eleştiriler için bir ortam sağlamakta, izlenebilir bir sistem yaratmaktadır. Sistemin her aşamasında öğretmen ve öğrenciye otantik roller düşmektedir (Gearhart ve Herman, 1998, 41-42).

Öğrencinin öğrenmede sorumluluk almasını ve aktif bir öğrenme gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Çünkü öğrenci, ürün seçki dosyası için gerekli çalışmayı tamamlamak ve en iyi olan çalışmalarını derlemek için çoğunlukla bağımsız çalışmak, sorumluluk almak ve yaptığı işi sahiplenmek durumundadır. Ürün seçki dosyaları, öğrenilenler ve başarı hakkında derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde bilgi edinmeyi sağlar. Yani performansa dayalı ve otantik bir değerlendirmedir (Kirk, 1997, akt: Çakan, 2005, 239-240),

Ürün seçki dosyaları, öğretmenlere, velilere ve öğrencilere, yazılı veya çoktan seçmeli gibi sınavlardan elde edilen sonuçlara nazaran daha zengin bir içerik sunma potansiyeline sahiptir. Uygun biçimde hazırlandığında, düşünme, problem çözme, strateji geliştirme, süreç becerileri ve bilginin yapılandırılması konusunda bilgiler verebilir. Bunlara ek olarak, öğrencinin azmi, çabası, istekliliği, kendi öğrenmelerini gözlemlene becerileri ve kendini ifade etme yeteneği hakkında da bilgiler vermektedir. Ürün seçki dosyasının bir amacı da,

diğer ölçme araçlarının sağlayamadığı bilgileri öğretmene vermektir. Ürün seçki dosyalarının diğer bir kullanım nedeni ise velilerle ve diğer öğretmenlerle, öğrenci başarı derecesi hakkında iletişim kurmayı sağlamasıdır. Ürün seçki dosyaları, kağıt-kalem testleri , yazılı sınavlar ve performans testlerine bir alternatif değildir. Bu araçların her biri farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Eğer öğrencinin olgulara dayalı bilgisi ölçülmek isteniyorsa objektif testler uygundur. Ürün seçki dosyaları, öğreneni, öğrenci çabasını olabildiğince yükseltmesine olanak sağlayan bir yoldur (Kubizyn ve Borich, 1996, 175).

Ürün seçki dosyaları öğrenciye;

- Çalışmasının karmaşada unutulabilecek parçalarını koruma fırsatını verir.
- Yeni becerilerle ilgili kazanımını ve gelişimini görsel olarak yakalama şansı verir.
- Neyi, nasıl ürettiğini, düşündüğünü ve öğrendiğini yansıtmaya fırsatı verir.
- Sadece somut ürünleri değil, öğrenme sürecini de yakından görme fırsatını verir.
- Gelişim kayıtlarını saklayarak ve gelecek çalışmalar için amaçlar oluşturarak, kendi öğrenmelerinin yöneticisi olma fırsatını verir (Spandel, 1996, 258).

Ürün seçki dosyalarının öğretmen, öğrenci ve velilere sağladığı avantajlar incelendiğinde, geniş bir yelpazesi olduğu görülmektedir. Ürün seçki dosyaları üst düzey becerilerin (problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme gibi) ölçülmesine fırsat vermesi ve öğrencinin sorumluluk almasını gerektirmesi yönüyle geleneksel yöntemlerden ayrılmaktadır. Velilere, öğrenci gelişimi ve öğrenmelerine ilişkin somut örnekler sağlamaktadır. Ürün yanında sürecin de değerlendirmesini yapmaya fırsat verir. Öğrenciye, kendi kendini sürekli yenileme ve geliştirme imkanı veren, öğrencinin değerlendirilirken, öğrenmesine de yardımcı olan bir değerlendirme yaklaşımıdır. Öğrencinin, kendi ürünleri arasından, en iyilerini seçmesini gerektirmesi yönüyle, öğrenciyi değerlendirmenin bir parçası haline getirir. Öğrencinin, kendi çalışmasının bir öz eleştirisini ve değerlendirmesini yapmasını sağlar. Tüm bu yönleriyle ürün seçki dosyalarının eğitim-öğretim sürecine yararlar sağladığı ve bu sürecin geliştirilmesine katkı getirdiği söylenebilir.

7. ÜRÜN SEÇKİ DOSYASININ SINIRLILIKLARI

Farklı kişilerin ürün seçki dosyalarının tutarlı olarak değerlendirilmesi oldukça güçtür. Bazen öğrencileri değerlendirmek için

geliştirilen dereceli puanlama anahtarları işe yaramayacak kadar çok genel ve kısadır. Dereceli puanlama anahtarlarının derecelerini kesin olarak somutlaştırmak çok zordur. Birçok öğretmen kendilerini geniş çapta değerlendirmeler yaparken bulmaktadır. Ölçütlerin bu kadar geniş olması, farklı kişilerce farklı yorumlar yapılmasına neden olmaktadır. Ayrıca, tutarlılık ve objektifliğin sağlanması için tek bir öğretmen yerine, diğer uzman kişiler ya da öğretmenler de çalışmayı/ürünü değerlendirmelidir. (Popham, 2000, 302-303). Haladyna (1997, 189)'ya göre eğer ki farklı puanlayıcılar aynı puanlama rehberini kullanarak aynı puanları elde ediyorsa, puanlamanın objektifliğinden söz edilebilir. Üst düzey puanlama türlerinde objektifliği sağlamak oldukça zordur. Puanlama rehberinin, iki puanlayıcının aynı puanı vermesini sağlayacak kadar açık ve net bir biçimde tanımlanması ve her ürün seçki dosyasının puanlanmasında, puanlayıcıların yeterli eğitim almış olmaları ile objektif olmayan puanlamalar önlenir.

Sewell, Marczak ve Horn (2006)'a göre, ürün seçki dosyaları, test puanları gibi nicel değerlendirmelerden daha güvenilir ve adil olmayan bir değerlendirme yöntemi olarak görülebilir. Eğer amaçlar ve ölçütler açık değilse, ürün seçki dosyası öğrencinin gelişim ve başarısını göstermeyen bir yapının bir çeşit derlemesi olur. Diğer nitel verilerde olduğu gibi, ürün seçki dosyasında da öğrencinin gelişimini gösteren verileri toplamak ve bu verileri analiz etmek zordur.

Haladyna (1997, 187)'ya göre, ürün seçki dosyalarında öğrencinin işbirliği yapmasına ve başkalarına danışmasına izin verilir. Öğrencilerin başkalarından yardım almadan bu çalışmayı yapmış olmalarına inanmak zordur. Eğer not alma söz konusuysa, öğrencinin kendi çalışmasını yansıtmaya zor bir olasılıktır. Ürün seçki dosyaları pek çok öğrencinin kendi çalışmasını göstermez. "Öğrenci bu çalışmayı gerçekten yaptı mı?" sorusu daima gündemde olacaktır. Bir öğretim ve test etme tasarımı olan ürün seçki dosyaları, dürüst bir çaba olmalıdır. Eğer derecelendirme/sınıflama/puanlama %100 ürün seçki dosyasına dayanacaksa, öğrenciler başkalarından yardım almaya yönelebilirler.

Ürün seçki dosyaları, özellikle geleneksel testler ve not vermeye ek olarak yapıldıysa, içeriği organize etme ve değerlendirmede öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları çok zaman harcayabilir (Sewell, Marczak ve Horn, 2006).

Puanlamadaki önyargılar, dereceleme ölçeğinin puanlanmasında hataya sebep olmaktadır. Diğer bir deyişle, bazı öğrenciler sistematik olarak düşük ya da yüksek puan alabilmektedirler. Bu durum, puanlamanın kimin yaptığına bağlıdır (Haladyna, 1997, 190). Bu nedenle öğretmenlerin önyargılardan uzak değerlendirmeler yapmaları gerekmektedir.

Farklı yazarların, ürün seçki dosyalarının sınırlılığına ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde, ürün seçki dosyalarının zaman alıcı olduğu, geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanmasına ilişkin sıkıntıların ortaya çıktığı, ürün seçki dosyalarının puanlanmasında önyargıların hataya sebep olduğu, puanlayıcılar arasındaki tutarlılığın sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Öğrencilerin dürüst olup olmaması, gerçek performanslarını yansıtmayı yansıtmaması ve başkasından yardım alıp almaması ürün seçki dosyalarının değerlendirilmesinde görülen diğer sınırlıklardan bazılarıdır. Ürün seçki dosyalarının oluşturulmasında bu sınırlıkların dikkate alınması gerekmektedir.

8. SONUÇ

Ürün seçki dosyalarına ilişkin ilgili literatür incelendiğinde, öğretmenler için oldukça yeni bir uygulama olduğu anlaşılmaktadır. Ürün seçki dosyaları belli süreçlerden geçerek hazırlanır. Ürün seçki dosyaları üst düzey becerilerin ölçülmesine fırsat verir, öğrencinin sorumluluk almasını, öğrenci gelişimi ve öğrenmelerine ilişkin somut örnekler elde edilmesini sağlar. Ürünlerin yanı sıra, sürecin de değerlendirmesine fırsat verir. Öğrenciyi değerlendirmenin bir parçası haline getirir. Öğrencinin, kendi çalışmasının bir öz eleştirisini ve değerlendirmesini yapmasını sağlar. Tüm bu yönleriyle ürün seçki dosyaları eğitim-öğretim sürecine yararlar sağladığı ve bu sürecin geliştirilmesine katkı getirdiği söylenebilir. Ürün seçki dosyaları, zaman alıcı ve maliyetli bir uygulamadır. Ürünün, tamamen öğrencinin kendi çabasıyla oluşup oluşmadığı yönünde bir sınırlılığı da vardır. Ürün seçki dosyalarının puanlamasının dereceli bir ölçek veya bir kontrol listesiyle yapılması puanlayıcılar arasındaki tutarlılığı arttırmaktadır. Bu nedenle, öğretmenlerin bu uygulamaları gerçekleştirmeden önce yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Airasian, P. W. (1994). **Classroom Assessment**. New York: McGraw-Hill.
- Aydın, F. (28-30 Eylül 2005). **Öğretmenlerin Alternatif Ölçme Değerlendirme Konusundaki Düşünceleri ve Uygulamaları**. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Denizli.
- Barootchi, N. ve Keshavarz, M. H. (2002). **Assessment Of Achievement Through Portfolios And Teacher-Made Tests**. **Educational Research**, 44 (3), 279-288.
- Çakan, M. (2005). **Ölçme Ve Değerlendirmede Sorunlar Ve Çözüm Önerileri**. A. Altun, & S. Olkun (editörler). **Güncel Gelişmeler**

- İşığında İlköğretim: Matematik, Fen, Teknoloji, Yönetim.** (s: 37-57). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fenwick, T. J. Ve Parsons, J. (1999). **Using Portfolios to Assess Learning.**
http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/11/5f/24. adresinden 12. 03.2006 tarihinde ulaşılmıştır.
- Friedman Ben David, M.; Davis, M.H.; Harden, R.M.; Howie, P.W.; Ker, J.; Pippard, M.J._(2001).
[AMEE Medical Education Guide No. 24: Portfolios As A Method Of Student Assessment.](#) **Medical Teacher**, , Vol. 23 (6), 535-551.
- Gearhart, M. ve Herman, J. L. (1998). Portfolio Assessment: Whose Work Is It? Issues in the Use of Classroom Assignments for Accountability. **Educational Assessment**, 5 (1), 41-45.
- Gözütok, D., Ergün, E.Ö., Karacaoğlu, C. Ö., (14-16 Kasım 2005).
İlköğretim Programlarının Öğretmen Yeterlilikleri Açısından Değerlendirilmesi. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Erciyes Üniversitesi, Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri.
- Haladyna, T. M. (1997). **Writing Test Items to Evaluate Higher Order Thinking.** USA: Allyn and Bacon.
- Kirk, M. F. (1997). Using Portfolios To Enhance Student Learning And Assessment. **The Journal of Physical Education, Recreation and Dance**, 68 (7), 29-33.
- Kubizyn, T., Borich, G. (1996). **Educational Testing and Measurement: Classroom Application and Practice** (5th ed.). New York: Harper Collins.
- MEB, TTKB (2005). **İlköğretim 1-5 sınıf Programları Tanıtım Kitapçığı.** Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.
- Merter, F. (14-16 Kasım 2005). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Dersi Programının Eğitim Sosyolojisi Bakış Açısından Olumlu ve Olumsuz Eleştirisi.** Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Erciyes Üniversitesi, Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri.
- Popham, J. W. (2000). **Educational Measurement.** Needham: Allyn & Bacon.
- Poulson, F. L., Poulson, P. R. ve Meyer, C. A. (1991). What Makes A Portfolio a Portfolio?. **Educational Leadership** 48 (5), 60-63.
- Sever, S. (14-16 Kasım 2005). **2004 Öğretim Programında Türkçe**

- Öğretimi Anlayışı.** Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Erciyes Üniversitesi, Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri.
- Sewell, M., Marczak, M.ve Horn, H. (2006). **The Use of Portfolio Assessment in Evaluation.**
<http://ag.arizona.edu/fcs/cyfernet/cyfar/Portfo%7E3.htm>
adresinden 12 Mart 2006 tarihinde indirilmiştir.
- Spandel, V. (1996). Seeing With New Eyes: A Guidebook on Teaching and Assessing Beginning Writers. Third Edition.Portland: Northwest Regional Educational Lab.
- Wiggins, G. (1998). **Educative Assessment.** San Francisco: Jossey-Bass.
- Wolf, K. (1999).** Leading the Professional Portfolio Process for Change. **Arlington Heights, IL: Skylight Professional Development.**
- Wolf, K. ve Siu-Runyan, Y. (1996). Portfolio Purposes and Possibilities. **Journal of Adolescent & Adult Literacy, 40** (1), 30-37.
- Yaşar, Ş., Gültekin, M., Türkan, B., Yıldız, N., Girmen, P. (14 – 16 Kasım 2005). **Yeni İlköğretim Programlarının Uygulanmasına ilişkin Sınıf Öğretmenlerinin Hazırbulunuşluk Düzeylerinin ve Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi.** Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Erciyes Üniversitesi, Sabancı Kültür Sitesi, Kayseri.